

PREGÓ DE LES FESTES DE SANT RAMON DE PENYAFORT
VILAFRANCA DEL PENEDEÈS, 7 DE GENER DE 2014
INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS – RAMON ARNABAT

FESTES DE
SANT RAIMON
2014 ENRAIMONA'T
Vilafranca del Penedès

DEL 7 AL 26 DE GENER

PREGÓ DE LES FESTES DE SANT RAMON DE PENYAFORT
VILAFRANCA DEL PENEDÈS, 7 DE GENER DE 2014
INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCES – RAMON ARNABAT

PRESENTACIÓ

Molt bona nit a tothom!

En nom de l'Institut d'Estudis Penedesencs, vull agrair a la Comissió de Festes de Sant Raimon 2014, al David, el José Luis, l'Eulàlia, l'Àngel, l'Asma i l'Anna, que ens hagi proposat de fer aquest pregó.

Per l'Institut d'Estudis Penedesencs fer aquest pregó és un reconeixement a la tasca que fem dia a dia a Vilafranca i al Penedès. Però, també, és un veritable repte, ja que els darrers pregons han estat força animats i divertits, i l'IEP és, o això diuen “una institució seria”, sinònim d'avorrida. A més, el fet que el president es digui Ramon i no pas Raimon, i no sigui de Penyafort, tot i que si dels Monjos; sinó “Non nat”, podrien ser uns altres handicaps. Malgrat tot, l'IEP va acceptar el repte i aquí em tenen.

Abans de començar vull agrair la col·laboració dels membres de la Junta de l'IEP; del Domènec Freixedes i del Blai Carda per la cessió de les fotografies de Vilafranca i del Penedès; de la Núria Repiso i de TN Produccions per les filmacions; del Jordi Mestres pel petit concert de gralla; del Patón Soler per la seva contribució musical; i de l'Elvira per la paciència i cura de tots els detalls.

INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCES

És possible que alguns de vostès es preguntin: que és això de l'Institut d'Estudis Penedesencs? O que d'altres pensin: que l'IEP és una cosa de gent gran i carrossa que fa olor a naftalina! No és pas així! Si m'ho permetem, els

explicaré amb quatre mots que és això de l'IEP i així entendran perquè se'ns ha triat per fer aquest pregó.

En primer lloc els diré que l'IEP és una de les poques entitats que tenen com a àmbit d'actuació les tres comarques del Penedès; que es va fundar l'any 1977 a iniciativa de diverses entitats culturals del Penedès; que te un miler de socis i que el seu objectiu és *“la investigació, l'estudi i la divulgació de la història, l'art, el folklore, la llengua, la toponímia, la literatura, la geografia, l'arqueologia, la bibliografia, les ciències naturals i l'economia”*. Ras i curt, l'IEP es dedica a la recerca i la difusió de la ciència, la cultura, el territori i el patrimoni penedesenc, mitjançant la tasca de la Junta, les Seccions i els Socis.

L'Institut d'Estudis Penedesencs es defineix, doncs, a partir de dues paraules: Cultura i Penedès o Penedès i Cultura, com vulguin. Ambdós conformen al nostre ADN. El Penedès ens arrela al territori; i la Cultura ens projecta a Catalunya i al Món. Pensar globalment i actuar localment, el vell lema del combat ecològic que fa seu l'IEP en el camp de la cultura. Nosaltres treballem en el present, mirant al futur, però sense oblidar al passat. A nosaltres, com al poeta Foix, *“ens enamora el nou i ens exalta el vell”*.

I què fem? Uns 120 actes anuals repartits pels 47 municipis penedesencs: sortides, conferències, exposicions, publicacions, revistes, documentals, estudis, excursions, visites, reunions, trobades, assemblees, projectes, recerques, xerrades, debats, Accions que fan de l'Institut un node de coneixement que connecta el Penedès amb Catalunya.

I com ho fem? Amb l'esforç, la dedicació i el treball de moltes persones, algunes de les quals ens acompanyen avui aquí. Gràcies a la seva tenacitat, l'IEP s'ha convertit en un pal de paller de la cultura penedesenca.

Sempre en col·laboració franca amb les associacions locals, amb les biblioteques, arxius i museus, amb els ajuntaments i consells comarcals del Penedès. L'IEP ha estat, és i vol seguir sent, el Casal que acull totes aquelles persones que volen treballar per la cultura penedesenca.

Bé, un cop presentats, anem per feina!

CULTURA

Les Festes de Sant Raimon, són eminentment culturals, i ja sabem que la cultura és la darrera de la fila dels pressupostos en èpoques de bonança econòmica; i la primera en èpoques de crisi, quan s'han de passar les tisores per fer retallades, tot al·legant que hi ha altres necessitats prioritàries. I, això, vol dir, ni més ni menys, que no s'entén que és la Cultura.

I, parlant de retallades, i de passada de xoriços i corruptes, podríem recordar un dels molts versos que es dedicaren a Sant Ramon o Raimon de Penyafort en els qual es deia:

*Mireu pel vostre poble
reprimiu a qui el roba.*

Les festes de Sant Raimon son eminentment culturals i associatives i un pregó d'aquestes Festes ha de reivindicar el paper de la Cultura amb minúscula i amb majúscula. Perquè la cultura no és altra cosa que el conjunt d'actituds, valors i pràctiques que caracteritzen a un col·lectiu humà i que ens diferencien de la resta d'animals que poblen el planeta Terra. La cultura ens dóna identitat, ens permet entendre el món, situar-nos en ell i transformar-lo.

Som cultura. Cultura local y global, individual i col·lectiva, material i immaterial. La cultura no és guarniment, ni farciment, sinó arrelament i identitat, emoció i experiència, tradició i creació, formació i transformació,

Massa sovint sentim a parlar del que "costa" la cultura, però poques vegades parlem o valorem el que "val". Del que aporta a les persones i a la comunitat. La cultura son vitamines per l'ànima. La cultura contribueix a la cohesió social reforçant els llaços comunitaris; és una eina de realització personal i col·lectiva; és un motor de desenvolupament econòmic i humà de gran valor afegit; és un element bàsic del capital humà d'un territori.

Hem de deixar de parlar de despesa quan parlem de cultura, o de educació o de recerca, i hem de passar a parlar d'inversió. La cultura és la millor inversió

que pot fer un país i un territori, perquè la cultura és una arma carregada de futur. Sense cultura no hi ha present digne, ni futur esperançador.

I el futur de la cultura al Penedès està en el treball en xarxa que afavoreixi la cooperació i la complementarietat, que potenciï les singularitats i que garanteixi la viabilitat i projecció de les diverses propostes territorials i sectorials en els camps de la creació, la producció, la difusió i el consum cultural. Que afavoreixi la interrelació i la coordinació entre els diversos camps de la cultura, entre els diversos agents culturals (creadors, empreses, associacions i administració), entre els diferents equipaments i equips i entre les diverses realitats territorials.

La cultura ens ha de permetre guanyar identitat penedesenca i projecció a Catalunya i al Món.

EL PENEDÈS

El Penedès és la nostra petita pàtria. Una pàtria feta de territori i paisatge, d'història i cultura, de gent de mar, plana i muntanya, de col·lectius rurals i urbans. Una petita pàtria que avui es troba fraccionada administrativament i reclama ser tractada amb respecte i unitat. Reclama esdevenir ja un àmbit de planificació i una vegueria en la futura organització territorial de Catalunya que estableix l'Estatut.

El Penedès te raons històriques, geogràfiques, demogràfiques, econòmiques, polítiques, socials, culturals, ..., per reclamar la seva gestió autònoma i unitària. La història ens parla d'una vegueria que va funcionar del segle XIV a començaments del XVIII i d'un corregiment, imposat pel decret de Nova Planta de 1714, que ho va fer de començaments del XVIII a començaments del XIX, quan l'estat liberal centralista dividí el territori en tres partits judicials i dues províncies.

La història de l'Institut d'Estudis Penedesencs és la història de la reivindicació del reconeixement i la unitat del Penedès històric. Una reivindicació que varem entomar d'aquells homes i dones del primer terç del segle XX que varen organitzar les *Exposicions d'Art del Penedès*, i que en el període republicà

arribaren a obrir la *Casa del Penedès* i a fer la *Festa Major del Penedès* a Barcelona. L'Institut va refermar el seu compromís amb el "*Manifest del Penedès*" de l'11 de setembre de 2004. I ara i aquí, segueix reclamant, amb més arguments que mai, la unitat administrativa i política del Penedès.

El Penedès és història i patrimoni material i immaterial. El Penedès és territori i paisatge. El Penedès és cultura. El Penedès és la gent que hi viu i hi treballa. El Penedès té grans potencialitats econòmiques, residencials i culturals que hem de saber aprofitar, tot mirant el mitjà i llarg termini.

La història del Penedès és un mirall de la història de Catalunya. I, avui, diverses restes materials ens permeten de resseguir-la tot trepitjant el territori. Començant per les coves i camps que contenen restes d'ocupació del paleolític i del neolític. Podem seguir amb l'edat del Ferro i del ibers, amb els jaciments de la Font de la Canya (on s'han localitzat les restes més antigues de raïm a Catalunya), de les Masies de Sant Miquel o de la ciutadella ibèrica de Calafell. I seguir per diversos jaciments romans i elements parcials de la Via Augusta del pont del Diable a l'arc de Berà.

Però, sens dubte el jaciment arqueològic més important del Penedès és el d'Olèrdola, on podem constatar i veure la presència humana des de les coves de Sagarrulls, fins el poblat medieval, passant per la presència dels ibers, dels romans i dels visigots. Olèrdola és, alhora, un jaciment en excavació continuada i un museu que ha de continuar mantenint la seva autonomia de gestió i projecció. Olèrdola, és també el rovell de l'ou històric del Penedès, des d'on Mir Geribert, declarà la seva independència.

De l'època medieval servem un nombrós i valuós patrimoni. El romànic el trobem escampat en ermites i esglesioles aixecades a les muntanyes; mentre que el gòtic el trobem a la plana, a les viles i ciutats. Tenim esglésies i ermites repartides per tot el Penedès, de Sant Sebastià dels Gorcs a Sant Valentí de les Cabanyes. I de castells també en tenim arreu, des de Gelida a Marmellar, passant pel Castellot. D'aquí ve el nom de Penedès, Pinnetum, terra dels castells roquers.

El Penedès també tingué el seu protagonisme el 1714. A finals de 1713 l'intendent borbònic Patiño imposà una carga fiscal als pobles de Catalunya, i molts d'aquests es revoltaren en contra, unint la resistència fiscal i l'anti-borbònica que no respectava les lleis del país. El 4 de gener de 1714 el poble de Sant Martí va ser el primer que es va negar a pagar la contribució, organitzant un sometent que al crit de "Via fora, lladres!" s'enfrontà a les tropes borbòniques. La revolta s'estengué arreu del Penedès i els revoltats es concentraren a Sant Quintí de Mediona.

Les tropes borbòniques assetjaren la vila de Sant Quintí, l'ocuparen i saquejaren, calant foc a les 140 cases i causant un gran nombre de víctimes, que algunes fonts situen en les 800. Es tractava de donar un escarment a la gosadia d'aixecar-se contra les ordres i les tropes de Felip V, de "*usar del Hierro y el fuego para a cauterizar a miembros tan dañados*", segons el duc de Pòpoli.

Assenyalem, també, que el 1714 es publicà a Vilafranca un follet anònim amb el títol de *Lealtad catalana...*, que sostenia que la nació la representaven les Corts totes soles, com a reunió dels tres braços, sense que fos necessari comptar amb un rei.

Aquest és l'any del Tricentenari, 1714-2014, però no hem oblidar-nos, ni del 1914, quan es creà la Mancomunitat de Catalunya; ni del 1931 quan es restablí la Generalitat de Catalunya en plena República; ni del 1980 quan es posà en marxa la Generalitat autonòmica. Perquè sense aquestes fites parcials i sense la mobilització popular, potser ara no seríem on som: a les portes de decidir el nostre futur com a país.

Seguim, però amb el nostre repàs històric pel Penedès. Tenim museus dedicats al romanticisme i nombrosos edificis modernistes en moltes viles i ciutats penedesenques. Tenim patrimoni industrial relacionat amb el tèxtil, el paper, el ciment, les bòbiles i, naturalment amb el vi. Tenim el Museu de les cultures del vi de Catalunya i el Centre d'Interpretació del Cava. Tenim espais memorials de la guerra civil com el CIARGA als Monjos o les trinxeres d'Ordal.

Tenim museus i centres d'interpretació de penedesencs cabdals a la història del nostre país, des de Pau Casals a Víctor Balaguer, passant per Santiago Rusiñol, Àngel Guimerà o Carles Barral.

Servem unitats de paisatge (masia, conreus i bosc), tant a la plana, com a la muntanya; i unitats urbanístiques que conformen el traçat interior de molts pobles penedesencs. El Penedès es varia geogràficament, te muntanya, plana i mar. El Penedès és divers temporalment ja que les quatre estacions marquen quatre paisatges diferents al llarg de l'any. El Penedès enamora!

El Penedès té una riquesa vitivinícola espectacular que conforma un paisatge únic: petits nuclis i masies, de poblament dispers, immenses planes de vinya i una be de deu de camins, rierols i marges que l'estructuren. Tenim un paisatge que han fet els penedesencs al llarg de la història i que han d'anar endreçant i seguir transformant. I tenim un producte turístic de primera, *Enoturisme Penedès*.

Cal que els catalans sàpiguen que més enllà del Llobregat, si venen del nord, i més enllà del Gaià, si venen del sud, hi ha un territori i una gent amb ganes d'acollir-los.

VILAFRANCA DEL PENEDÈS

Diuen que els vilafranquins i els penedesencs, som de mena patriotes, militants del nostre terror. És a dir, que ens identifiquem amb la nostra vila i comarca, i que tenim una tendència natural a fer-ne pedagogia, a explicar que som i on som. Volem que la gent de fora ens conegui i ens reconegui, i per això la convidem sovint a les nostres festes, a observar el patrimoni o a visitar el territori.

Tenim una cultura immaterial molt important arrelada a la tradició popular, però alhora dinàmica i contemporània. Tenim un patrimoni urbà de primera, amb edificis singulars aixecats entre els segles XIV i XX. Tenim una història farcida de fets i personatges cabdals a la història catalana.

Us proposo que m'acompanyeu a fer un petit passeig històric-patrimonial per la vila per comprovar-ho. Passejar per aquells carrers i places que estem acostumats a trepitjar quasi a diari, però sovint sense percebre la història i el patrimoni que contenen. De fet, Vilafranca és un Museu Obert, un Llibre Obert, tan sols calen ganes de mirar i llegir.

Som-hi

Comencem per la plaça de la vila. Estem just davant del Palau Pellicer, ocupat des de mitjan segle XVI per l'Ajuntament i, al seu costat, la casa Macià del segle XV. Ambdós edificis, malgrat les reformes de finals del XIX, ens permeten reviure la Vilafranca gòtica. Una vila de comerciants, professionals, menestrals i pagesos i que era una de les dotze primeres ciutats catalanes.

Enfilem pel carrer de Santa Maria amb els seus medallons, que ens porta just davant de l'entrada lateral de la basílica, amb les seves pintures romàniques del segle XIII. La portalada dóna accés a la cripta renaixentista on es serva un conjunt escultòric modernista de Josep Llimona.

Des de la plaça Santa Maria observem el majestuós campanar cobert per les teules de ceràmica verda i amb l'àngel al capdamunt, on es gaudeix d'una esplendorosa vista del tapís format per teulats i terrasses on s'intueixen les traces urbanístiques de la vila o d'aquest mar de vinyes que és el Penedès.

Vilafranca neix a principis del segle XII al voltant d'una ilocalitzada Torre Dela, neix franca d'impostos i esdevé mercat, punt de trobada i lloc de pas de la via Mercadera. Abans, però, aquestes terres ja havien estat parcialment i escadusserament poblades per neolítics, ibers, romans i visigots.

De la plaça Santa Maria anem a la plaça de Jaume I. Ambdues places havien estat cementiri durant alguns segles. Allà trobem l'entrada principal de la basílica de Santa Maria de planta gòtica, aixecada sobre la planta romànica anterior. D'on ha desaparegut la seva façana renaixentista, ja que la seva reconstrucció després dels fets d'octubre de 1934 es va fer seguint l'estil neogòtic.

Davant per davant, el Palau Reial del segle XIII, on morí Pere el Gran i que actualment és seu del VINSEUM, el museu de les cultures del vi de Catalunya. Enfront el Palau Babau, Palau Baltà o Palau Fraret, aixecat el segle XIV sobre l'emplaçament del castell o casa del castlà, tot i que la façana actual es neogòtica de finals del segle XIX. Aquí Josep Baltà de Cela va prendre les primeres mesures atmosfèriques científiques.

Al bell mig de la plaça trobem el monument als Castellans que recorda que estem a la vila més castellera de Catalunya. A la seva esquerra l'espai on hi havia el call jueu. Comunitat que els segles XIV-XVI, convivia amb la sarraïna i la cristiana en una Vilafranca situada al bell mig d'una plana cerealícola.

Seguim fins a la Plaça de l'Oli on trobem el casa-palau del marquès d'Alfarràs, aixecada el segle XVIII i d'estil neoclàssic; actualment escola de Sant Ramon. Davant per davant, tenim l'edifici gòtic de can Gomà, casa pairal de la família del bisbe Torras i Bages, actualment, biblioteca. Un dels temples culturals de la vila contemporània.

Moment per recordar alguns savis vilafranquins com Manuel Barba i Roca, Fèlix Janer, Francesc-Xavier Llorens i Barba, els germans Milà i Fontanals o els Vidal i Valenciano, Torras i Bages, Baltà de Cela, Estalella i Graells. No és estrany que, a finals del segle XIX, es digués que Vilafranca era una *Fàbrica de catedràtics*.

La dèria per la cultura a Vilafranca, però, no va ser una qüestió purament individual o elitista, fou també col·lectiva i afectà a tots els sectors socials, a totes les ideologies polítiques i a tots els camps de la cultura.

Seguim el nostre recorregut cap a la vall del Castell, on trobem les infraestructures públiques de finals del XIX: el Mercat de la Carn, que ha esdevingut mercat i restaurant; i el Mercat del Peix, actualment Casal de la Festa Major. Encara, una mica més avall, l'Escorxador modernista, actualment el centre de la vida associativa de la vila. Una mena de cor pel que flueixen persones i associacions i que batega tot regant culturalment Vilafranca.

Passem per la plaça de la Constitució, abans del Blat i Plaça Major. Seguim per la plaça porxada més gran de la vila i arribem al Cap de Creus, per on passava

l'antic camí carreter entre Barcelona i Tarragona.. Des d'aquest punt podem apreciar les voltes del carrer de la Cort i de la plaça de la Constitució que, junt a les de la plaça de Sant Joan, han estat i son espais de mercat a l'aire lliure.

Encara avui aquest punt és el centre comercial de la vila. I, és que el mercat i la vila son una mateixa cosa. Mercat setmanal i Fires estan en el seu origen i en segueixen sent un actiu important.

Però, per no allargar-ho massa, anem cap a la Rambla de Nostra Senyora, per la Parellada, on podem veure la casa modernista Guasch i Estalella.

A l'arribar a la cruïlla amb la carretera de Barcelona, trobem al davant la casa Fortuny, modernista. Aixecada al nou eix de creixement urbà generat, a començaments dels XIX, pel trasllat del traçat de la carretera de Barcelona a Tarragona des de l'interior de la vila al que llavors eren els ravals.

Anem cap a l'estació de ferrocarril per on, des de l'any 1865 hi circulen i aturen els trens de la línia de Martorell a Tarragona. L'estació de ferrocarril és un edifici avui dia una mica deixat i poc aprofitat. A veure si aconseguim que passin i parin els trens regionals d'alta velocitat i li donem una mica de llustre. I que dir-vos de la Plataforma sobre la via, avui un desert inhòspit de formigó. Perquè no aprofitem l'estació i la façana del carrer del Comerç amb aquella munió de magatzems de vi modernistes que la fan un espai únic i irrepetible, i les convertim en un aparador de la potència cultural del vi a Vilafranca, tal i com s'ha proposat des de diverses instàncies?

Els segles XVIII i XIX son els de l'expansió de la vinya i de la producció de vins i aiguardents que enriqueixen pagesos, vinaters i comerciants i que converteixen la vila en un centre econòmic i comercial de Catalunya. És el temps dels contractes a rabassa morta i a parceria. L'època, també, dels conflictes entre pagesos i propietaris, sobretot a partir de l'arribada de la fil·loxera.

A prop de la via trobem l'Estació de Viticultura i Enològica, creada el 1903 que convertí Vilafranca en una capital del vi. L'Enològica, com es coneixia popularment, va tenir un paper fonamental en la creació de la Denominació d'Origen Penedès els anys setanta del segle passat.

Tornem, però, cap a la Rambla nostra Senyora, on malgrat algunes malifetes urbanístiques, podem encara contemplar un seguit d'edificis interessants, entre els que destaquen la casa Berger-Balaguer i la Casa Miró. Una petita mostra del patrimoni arquitectònic que tenim dispers pels carrers de la vila.

Rambla, carretera, passeig, travessera que ha vist l'anada i vinguda de soldats, des de la guerra del Francès, fins a la darrera guerra civil, passant per les guerres carlines del XIX.

Lloc de passeig i trànsit, però també de trobada i esbarjo. Aquí treballadors, menestrals i pagesos, aixecaren amb les seves mans el Casal La Principal, alternativa a l'Agrícol dels propietaris, al Casino dels burgesos i a l'Ateneu Obrer proletari, ben a prop uns dels altres.

De fet l'associacionisme, és un altre tret definitori de la vila, ja que entre el darrer terç del XIX i el primer del XX es crearen un total de 151 associacions. 36 d'elles culturals. I en el mateix períodes funcionaren fins a 34 periòdics de tota mena i color.

Arribem a la plaça del Penedès, on hi havia l'antiga caserna, inaugurada el 1802 i convertida en escola i biblioteca durant la República i, finalment enderrocada a finals dels seixanta, per crear aquesta plaça que es deia del *Ejército espanyol*. Aquí, el franquisme del *desarrollismo*, aixecà l'Amulatori, els Jutjats i un Hotel i el local de la CNS, avui reconverit en Ateneu Popular Municipal, on tenen la seu els sindicats, la ràdio i la televisió i l'escola municipal de música, d'on sonen, sortosament, belles notes i bells acords, i no pas marxes militars.

Encarem la Rambla de Sant Francesc, després de passar pel costat del monument a Milà i Fontanals. Veiem a banda i banda diverses edificacions, que mostren del poder econòmic, social i polític que adquireixen els nous burgesos. Tot i que força malmès com a conjunt, encara podem observar edificis de gran qualitat arquitectònica, com la casa Torner o l'avui escola Sant Josep.

I de la Rambla de Sant Francesc que voleu que us digui? Potser si que des del cel sembla una vinya, però des de terra sembla més un camp erm. Per cert, quan posarem una petita informació del que hi ha sota i que es pot veure o

intuir amb aquella lluern de vidre quasi sempre entelat? I, de passada, tampoc costaria massa, posar una placa informativa del refugi que s'hi va construir i que comunicava l'escola graduada i l'institut.

Rambla flanquejada pel convent de Sant Francesc que li dóna nom. Fundat el segle XIII i que ha tingut un paper important a la història de Vilafranca i de Catalunya. Des de la presència dels beguins, fins a la signatura de la Concòrdia de Vilafranca el 1461, passant per ser seu de les Corts catalanes medievals, fins a ser Hospital de la vila a partir de la desamortització i fins a finals del segle XX.

Encara avui podem apreciar-ne diversos elements arquitectònics de primer ordre, com la façana del carrer de Sant Pere; l'església de Sant Francesc, d'un gòtic esplendorós, on es serva el retaule de la *Mare de Déu i Sant Jordi* de finals del segle XIV de Lluís Borrassà; i uns claustres renaixentistes restaurats. Un espai recuperat per a la ciutat. El mateix que s'hauria de fer amb els claustres de la Trinitat, abans que caiguin per deixadesa.

Deixem enrere la font dels Alls i seguim cap a muntanya pels carrers del general Prim i d'Hermenegild Clascar. Aquí trobem dos edificis d'estil neoclàssic. Cal Figuerot, seu dels *Castellers de Vilafranca*; i Cal Freixedes o casa de la Font Rodona, seu del Consell Comarcal de l'Alt Penedès. I un edifici d'estil modernista, l'asil Inglada Via.

Si mirem a l'altra vorera podem veure un parell trams de la muralla, construïda el segle XIV i refeta en diverses ocasions. És incomprendible la poca cura per salvar algun fragment de la muralla que tant de temps encerclà i protegí la vila. Mentre, se'ns va caient a trossos. Quan vulguem fer quelcom ja serà massa tard. O és que no pensem fer res?

Tornem, però, cap al centre, que se'ns ha fet tard. Passem per davant de Cal Guardiet, una de les joies del modernisme vilafranquí.

Arribem a la plaça de Sant Joan, on s'alça majestuosa l'església del mateix nom, una joia del gòtic català, que pertanyia a l'antic convent de la comanda de Sant Joan de Jerusalem que ocupava tota la plaça. Una joia que es va salvar per la iniciativa d'uns quants vilafranquins.

A la plaça de Sant Joan tenim el Coro, seu d'una entitat més que centenària i espai de sociabilitat. La plaça de Sant Joan, resultat de la desamortització del XIX, ha esdevingut un dels espais més acollidors de la vila i ha servat la seva funció de plaça de mercat.

La plaça de Sant Joan o de la Verdura està avui unida a la plaça de la Vila, gràcies a l'enderrocament de la casa del comte Moy durant la guerra civil. Una mostra més que, petites decisions adoptades en el moment precís, permeten avançar grans passos.

Situem-nos al mig de la plaça de la Vila on conflueix la història, el patrimoni, la cultura i la festa. Des d'aquest balcó es proclamà la revolució 1868, la primera república el 1873 i la segona el 1931, o l'estat català el 1934.

S'ha acaba el passeig!

Ens hem deixat molts espais i moltes coses al tinter, però es tractava de fer una pinzellada a les potencialitats patrimonials i històriques de Vilafranca, la capital del Penedès.

El proper any, Vilafranca esdevindrà la Capital de la Cultura Catalana. Serem la primera capitalitat cultural d'una Catalunya independent? En qualsevol cas, cal saber aprofitar l'oportunitat per renovar i impulsar la cultura a la vila i al Penedès; per generar projectes culturals de mitjà i llarg abast i per donar-nos a conèixer a la resta del país. Que no quedi tot en flor d'un dia.

La societat civil, les entitats culturals ja han mostrat el seu interès i desig de ser-hi, ara cal que l'Ajuntament en ple s'ho prenguin seriosament. Hi ha moments en que cal assumir responsabilitats. Moments que poden esdevenir claus en el futur d'una ciutat i la capitalitat cultural del 2015 en pot ser un d'ells. No tornem a deixar escapar l'ocasió que se'ns brinda.

No defraudem l'esperança i siguem fidels a aquella vila oberta i engrescadora que dibuixaven els versos d'un dels nostres exiliats il·lustres, Pere Mas i Parera:

*Per la teva llibertat,
fores llum, braó i proclama.
fores guspireig i sang,
fores esperit i flama
fores sempre baluard
i soplug de la contrada,
on tothom trobava llar,
cor obert i mà allargada.*

SANT RAMON/RAIMON DE PENYAFORT I LES FESTES

Anem però, per Ramon/Raimon o millor dit *Raymundus* de Penyafort en honor de qui celebrem aquestes festes.

No es tracta de traçar una biografia de Ramon/Raimon de Penyafort, nat al castell de Penyafort a Santa Margarida i els Monjos, que altres persones més qualificades ja han fet. Tant sols recordar que tingué una llarga i profitosa carrera eclesiàstica el segle XIII, que fou Doctor en teologia i escolàstica, conseller de reis i papes, general dels dominics, redactor de tractats i de lleis, i introductor de la Inquisició a la Corona d'Aragó.

Una de les imatges més simbòlics de Ramon/Raimon de Penyafort és la de la travessa de Mallorca a Catalunya sobre la seva capa, fugint de Jaume I el Conqueridor que no acceptà els seus consells.

El Paton Soler us ho explica amb aquesta rondalla.....

Ramon/Raimon de Penyafort és, com podeu comprovar, un personatge complex i, ahora, un dels penedesencs més universal.

El 29 d'abril de 1601 fou canonitzat. Havien passat més de tres-cents anys des que el Concili Provincial de Tarragona ho havia sol·licitat. I, encara, no serà fins el 1665 que el Papa el proclamarà sant.

Segons l'historiador Henry Kamen, la canonització de Ramon/Raimon de Penyafort era *“una tria encertada que satisfieia el desig de l'elit governant catalana de presentar un d'ells com a candidat al culte, responia a les*

aspiracions del sentiment nacional de la província, i reflectia el desig del papat de controlar el procés de la creació de sants.” Caldria afegir-hi que era ja un personatge amb una gran devoció popular arreu de Catalunya.

Ramon/Raimon de Penyafort fou el primer canonitzat de la contrareforma catòlica i el primer des de 1523, quan s’havien deixat de fer. La seva canonització va ser molt celebrada, tant al Penedès, com a Barcelona i a d’altres indrets de Catalunya. El *Llibre Verd de Vilafranca* es fa ressò de les grans festes que se celebraren a la vila i de l’espectacular processó que anà fins al castell de Penyafort el 7 de juny de 1601.

La canonització de Ramon/Raimon de Penyafort va tenir tres conseqüències al Penedès. Una fou que el 1603 es va construir un convent dels dominics al castell de Penyafort, on havia nascut. Un espai avui recuperat per l’Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos i que els aconsello de visitar.

Una altra, que és la que ens interessa ara i aquí, és que l’any 1602, la noblesa vilafranquina entronitzà Ramon/Raimon de Penyafort com a sant patró de la Vila, i en honor seu se celebrà la Festa Major al llarg de quasi un segle. Però, les confraries i gremis de comerciants, menestrals i pagesos, que cada cop tenien més força i eren les que organitzaven els entremesos de les processons de corpus, aconseguiran, amb la col·laboració del clergat, que a partir de 1700, el patronatge de la vila recaigués en Sant Fèlix i, per tant que la Festa Major se celebrés en honor seu el 30 d’agost, tot incorporant al seguici de la seva processó els entremesos de corpus.

I la tercera conseqüència fou tota la producció literària que generà i que va ser aprofitada pel Consell de Cent per fer una afirmació de la identitat col·lectiva dels catalans, davant les tensions amb Felip II. El Consell de Cent en reclamà el patronatge, i l’any 1635, amb el suport dels Diputats del General de Catalunya, que fos reconegut com a patró de Barcelona. La qual cosa es concedí el 1648 en plena guerra dels Segadors.

Diverses cançons i romanços reivindiquen la catalanitat del sant:

*Gran català
clar i sencer*

*que diu al rei
lo que ha de fer*

*Oh digne d'etern record
de catalans honra i glòria,
teniu-nos sempre en memòria
Sant Ramon de Penyafort*

*Defenseu la nostra pàtria
puig vos sou son advocat
i gardeu-la de desgràcia,
de llamps, de pedra i pecat.*

Amb la implantació de la Nova Planta el 1714 i la desaparició de les institucions catalanes, desapareix també la figura de Sant Ramon/Raimon de Penyafort, excepte la seva obra jurídica. Serà la seva pervivència d'aquesta la que farà que l'any 1886, els juristes catalans l'adoptin Sant Raimon de Penyafort com a Patró.

Amb la Renaixença es recuperarà la seva figura i es col·locarà el seu retrat a la galeria de fills il·lustres del Saló de sessions de l'Ajuntament. Però, les festes acaben desapareixent els anys trenta del segle passat.

A partir dels anys cinquanta s'intenta recuperar la Festa, però no serà fins a principis de la dècada dels setanta del segle XX quan el Museu de Vilafranca instaura els premis Sant Ramon de Penyafort que el Sant tornà a adquirir protagonisme. L'any 1979 els Raimons organitzen el primer sopar i comencen a preparar altres actes en honor del Sant. L'any 1983 els Falcons plantegen la necessitat de recuperar les Festes i l'any següent, diverses entitats i l'Ajuntament les organitzen com a Festes d'hivern de caràcter cultural i associatiu. I el 1989 l'Agrupació Cultural de Raimons de Penyafort aconsegueix que les festes passin a denominar-se "Festes de Sant Raimon"

Cal dir que les Festes de Sant Raimon s'han assentat en el model organitzatiu vigent des de 2003, i son ja una cita ineludible del calendari festiu vilafranquí.

El gran nombre d'activitats organitzades i la potència cultural de les mateixes els hi ha donat la força que tenen actualment, i que podem comprovar en la quantitat, diversitat i qualitat dels més de cent actes programats per aquestes Festes de sant Raimon 2014.

De cara al futur, però, potser cal augmentar la part de Festa, entesa com a ocupació de l'espai públic, dels carrers i places, com a espais de trobada i divertiment. De fer comunitat, en definitiva. El fet que les festes siguin a l'inici de l'hivern no ens ha de fer renunciar a la festa al carrer. També seria positiu, penso, dotar les Festes de Sant Raimon d'unes línies pròpies que permetessin visualitzar-la i sentir-la per sobre del garbuix d'activitats que s'organitzen. La Festa, com assenyala el Bienve Moya, "*implica gresca i saragata, interrelació social, ciutadana, veïnal, familiar, i entroncament amb la cultura Intergeneracional*". És qüestió de pensar-hi i de ser decidits.

Tan sols em queda, seguint dos dels molts goigs dedicats a Sant Ramon/Raimon de Penyafort, desitjar que ens acompanyi davant els reptes que tenim plantejats els vilafranquins:

*Puig goseu en la cort santa
a on hi ha etern deport,
Defenseu a Vilafranca
Sant Ramon de Penyafort*

I desitjar a tots vosaltres que gaudiu molt de les Festes de Sant Raimon 2014 que han preparat les entitats vilafranquines i que han coordinat els membres de la Comissió de Festes.

Enraimoneu-vos!

*Gent catalana
cantem de gana
per tot lo món;
festa se'ns mana
molt sobirana
de sant Ramon*

Moltes gràcies per la seva paciència i atenció!